

Рискове и ползи от продуктите за растителна защита (ПРЗ), съдържащи неоникотиноиди, в сравнение с техните алтернативи

През 2016 г., като част от прилагането на Закона за възстановяване на биоразнообразието, природата и ландшафта и по искане на Министерствата на Земеделието, Здравеопазването и Екологията, Френската агенция за храните, опазване на околната среда, здравето и безопасността на работното място (ANSES), е започнала оценка за преценяване на рисковете и ползите от ПРЗ, съдържащи неоникотиноиди, в сравнение с техните химични и нехимични алтернативи.

В Закона за възстановяване на биоразнообразието, природата и ландшафта от 09.08.2016 г. на Франция е предвидена забрана за употребата на ПРЗ, съдържащи активни вещества от групата на неоникотиноиди и семена, третирани с тези продукти, считано от 01.09.2018 г. Законът е предвидил също, отказите да бъдат предоставени до 01.07.2020 г. на база сравнение, изготвено от ANSES, за ползите и рисковете, свързани с употребата на неоникотиноидни продукти, с тези на заместващите ПРЗ или алтернативни методи.

На 27.04.2018 г. държавите-членки са приели регламент, ограничаващ употребата на три неоникотиноидни активни вещества (*тиаметоксам, имидаклоприд, клотианидин*) само в оранжерии, който ще се прилага и за френските разрешения за търговия с ПРЗ, съдържащи тези вещества.

В този контекст ANSES е получила официално искане за извършване на оценка за преценяване рисковете и ползите от ПРЗ, съдържащи неоникотиноиди, в сравнение с техните химични и нехимични алтернативи. ANSES първоначално е разработила методика за определяне на алтернативи, публикувана през март 2017 г., която може да бъде използвана за сравняване на алтернативните методи за контрол (химични и нехимични) за всяка употреба на неоникотиноиди на базата на четири критерия: ефективност, оперативна способност, устойчивост и практичност на всеки разглеждан метод.

Приетият подход е дал възможност да се определят и оценят методите за контрол, които биха могли да предложат алтернативи на използването на неоникотиноиди (химични или агрономични) с бърз ефект. След определянето на тези

алтернативи, при избора на активни вещества, заместващи неоникотиноидите, са били установени рискови показатели за хората и околната среда, включително опрашители. Накрая е разгледано въздействието на забраната за употребата на неоникотиноиди и прилагането на алтернативи при селскостопанската дейност.

Определяне на алтернативи на разрешените употреби неоникотиноиди

Били са изследвани 130 разрешени употреби на неоникотиноиди. За повечето от употребите са били установени достатъчно ефективни и действащи химични и нехимични алтернативи.

В шест случая не са били установени химични или нехимични алтернативи, отговарящи на тези критерии. В 89% от случаите, неоникотиноидите са били заместени с употребата на други активни вещества, по-специално пиретроиди. В 39% от случаите химичните алтернативи на ПРЗ, съдържащи неоникотиноиди, са били активни вещества от една и съща категория, едно активно вещество (а.в.) или един търговски продукт. В 78% от анализираният случаи е имало поне едно нехимично алтернативно решение. От нехимичните методи, най-подходящи за бързо, ефективно и устойчиво заместване на неоникотиноидите, се оказали биологичният и физическият контрол. Други нехимични алтернативни методи, като методите на култивиране, също са могли да заменят употребата на неоникотиноиди, независимо, че тяхната ефективност е била по-ниска.

Рискови показатели за човешкото здраве и околната среда, свързани с употребата на неоникотиноиди в сравнение с техните химични алтернативи

За всяка разрешена употреба на неоникотиноиди и алтернативните ПРЗ и а.в. разрешени за тези употреби, са били изчислени: два рискови показатели за човешкото здраве (риск свързан с експозиция чрез хранителна и нехранителна употреба) и шест за околната среда (риск за птици, бозайници, пчели, дъждовни червеи, водни организми и подземни води).

В зависимост от употребата и риска, сравняването на рисковите показатели на ПРЗ, съдържащи неоникотиноиди с техните химични алтернативи, е могло да доведе до различни резултати. Поради това не е било възможно да се направи цялостен, кратък извод за а.в. с най-неблагоприятен рисков профил в сравнение с този на неоникотиноидите.

Въздействие на забраната за употреба на неоникотиноиди и прилагането на алтернативи в селскостопанската дейност

Извършването на оценка за въздействието на забраната за употреба на неоникотиноиди в селското стопанство, освен че не разглежда екологичните, здравните и социалните последици, за които няма научен консенсус, поражда редица проблеми,

които не са били решени, особено по отношение на методологията, наличието и надеждността на данните.

Въздействието на забраната за употреба на неоникотиноиди в селското стопанство е трудно да се предвиди, главно поради големият брой употреби на ПРЗ, съдържащи неоникотиноиди и широкото им прилагане за обеззаразяване на семена, като "застрахователна" мярка. Въпреки това, ANSES е предложила списък с критерии за оценка на въздействието върху сектора. Така след извършване на преценка, в зависимост от поставената цел, е могло да се стигне до вземане на решение.

Поради това перспективите за алтернативни практики все още не са били потвърдени и трябва да бъдат разработени методи за икономически анализ, посветени на капацитета за преобразуване и адаптиране на селскостопанските системи.

На 30.05.2018 г. ANSES е публикувала окончателното си становище с направени заключения и препоръки.

По отношение на контрола на вредителите **нико един метод не е бил достатъчно ефективен, но комбинацията от методи трябва да се разглежда в рамките на интегрирания подход за контрол.** Предпазните мерки (третирането на семена) трябва да се заменят с редовно наблюдение на вредителите, приоритетно прилагане на всички нехимични методи за контрол и при установяване на плътност на неприятеля над прага на икономическа вредност (ПИВ), прилагане на инсектицид (с възможно най-ниска токсичност и възможно най-тесен спектър на ефикасност).

За повечето от изследваните употреби се отбелязва, **че забраната за употреба на вещества от групата на неоникотиноиди, може да причини повишена резистентност към други инсектициди**, особено пиретроиди, ако се използват като алтернативи.

При прегледа на литературни издания, посветени на производствените системи, които не разчитат на неоникотиноиди, се **откриват възможности за научни изследвания, споделяне на насоки и техническа поддръжка.** Докато нехимичните методи за контрол на вредителите понастоящем се проучват в изследователски и технически институти по света. Тяхната потенциална ефективност и практически методи за прилагане все още не им позволяват да бъдат бързо въведени в действие. **За да се осигури ефективен контрол, все още е необходимо да се комбинира широк спектър от методи, които ежедневно се развиват в контекста на агроекологията.** Това изисква повече или по-малко преосмисляне на начина за отглеждане на култури (сеитбооборот, използване на здрави растения и разработване на стратегии, комбиниращи това, което се случва в и около парцела и на малки по мащаби територии).

Използването на химични посредници, произведени специално от растения (например репеленти), изглежда много обещаващо. Използването на полезни насекоми (паразитоиди или хищници) също предлага решения за повече от 20% от изследваните видове употреби, особено за защитени култури. Извършва се проучване и на други решения, които трябва бързо да бъдат разработени.

Въз основа на оценката за преценяване на рисковете и ползите от ПРЗ, съдържащи неоникотиноиди, в сравнение с техните химични и нехимични алтернативи, ANSES е направила следните заключения:

За повечето употреби на ПРЗ, съдържащи неоникотиноиди, са били установени достатъчно ефективни и действащи химични и нехимични алтернативи.

Не е било възможно да се определят химични вещества или категории вещества с общ профил на риска, който е по-малко неблагоприятен от този на неоникотиноидите.

ANSES подчертава, че въздействието на забраната върху неоникотиноидите при селскостопанската дейност е трудно предвидимо и препоръчва да се ускори осигуряването на ефективни алтернативни методи за опазване и управление на културите, които са по-безопасни за хората и околната среда.

През 2018 г. Република България не е направила дерогация¹ (временно отлагане на забрана) и не е разрешила употребата и продажбата на семена, третиращи с ПРЗ, съдържащи неоникотиноиди, съгласно Регламент (ЕС) № 485/2013² за изменение на Регламент за изпълнение (ЕС) № 540/2011³ и Регламент (ЕС) № 781/2013⁴ за изменение на Регламент за изпълнение (ЕС) № 540/2011.

В страната разрешение за пускане на пазара и употреба имат следните ПРЗ:

- а.в. *клотианидин* - ДАНТОП 50 ВГ, САНТАНА 0,7Г, ЮНТА КУАТРО ФС;
- а.в. *тиаметоксам* - АКТАРА 25 ВГ, ЕФОРΙΑ 045 ЗК, КРАЙЦЕР 350 ФС, ЛУЗИНДО 40 ВГ, ЦЕЛЕСТ ТОП 313 ФС;

¹ Заповед РД 11-538 от 20.03.2018 г. и Заповед РД 11-539 от 20.03.2018 г. на БАБХ

² Регламент (ЕС) № 485/2013 на Комисията от 24 май 2013 година за изменение на Регламент за изпълнение (ЕС) № 540/2011 по отношение на условията за одобрение на активните вещества *клотианидин*, *тиаметоксам* и *имидаклоприд* и за забрана на употребата и продажбата на семена, третиращи с продукти за растителна защита, съдържащи посочените активни вещества

³ Регламент за изпълнение (ЕС) № 540/2011 на Комисията от 25 май 2011 година за прилагане на Регламент (ЕО) № 1107/2009 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на списъка на одобрените активни вещества

⁴ Регламент за изпълнение (ЕС) № 781/2013 на Комисията от 14 август 2013 година за изменение на Регламент за изпълнение (ЕС) № 540/2011 по отношение на условията за одобрение на активното вещество *фипронил* и за забрана на употребата и продажбата на семена, третиращи с продукти за растителна защита, съдържащи посоченото активно вещество

- а.в. *имидаклоприд* - КОНФИДОР ЕНЕРЖИ ОД, КОХИНОР 200 СЛ, МАЛЕТ 20 СЛ /НУПРИД 200 СЛ, МОНСЕРЕН Г ФС, ПИКАДОР 20 СЛ, ПИКАДОР 35 СТ, УОРАНТ 20 СЛ и УОРАНТ 70 ВГ.

В зависимост от Заповедта за разрешаване, тези продукти са предназначени за контрол на редица вредители при различни култури: зърнено-житни култури (пшеница и ечемик), семкови овощни видове (ябълки и круши), костилкови овощни видове (праскови, нектарини, череши и сливи), лозя, зеленчукови култури (домати, краставици, пипер - на открито и в оранжерии), зеле (главесто, брюкселско, цветно, китайско), алабаш, картофи, памук, тютюн, захарно цвекло и третиране на семена от смърч.

Източник:

French Agency for Food, Environmental and Occupational Health & Safety
Risks and benefits of plant protection products containing neonicotinoids compared with their alternatives

<https://www.anses.fr/en/content/risks-and-benefits-plant-protection-products-containing-neonicotinoids-compared-their>

<http://bfsa.bg/userfiles/files/RZ/Reg/2018/%202018%204.pdf>

Други научни становища и актуална информация в областта на здравето на растенията, ПРЗ и техните остатъци, както и оценка на риска по цялата хранителна верига може да намерите на сайта на Центъра за оценка на риска по хранителната верига-
<http://corhv.government.bg/>

Изготвил:

Татяна Величкова, главен експерт

Дирекция „Оценка на риска по хранителната верига“, ЦОРХВ

19.06.2018 г.